

УДК 81'373.43:821.161.2.09-93 Vdovychenko G. K.
811.161.2'373.611'373.7:821.161.2.09-93 Vdovychenko G. K.

*Лідія Непон-Айдачич**

(Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
Київ, Україна)

ДИТЯЧИЙ ДИВОСВІТ НЕОЛОГІЗМІВ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО

Новоречіє, 2023, бр. 9.

Вивчення авторських неологізмів українських письменників є актуальним завданням сучасного мовознавства. Авторка статті аналізує неологізми, вжиті Галиною Вдовиченко в її творах для дітей. Це питання ще не було предметом окремого дослідження. У запропонованій праці обстежено промовисті імена персонажів: неологічні зооніми, мікротопоніми, антропоніми; серед неологічних загальних назв – номінації спільнот, а також похідні від твірних основ *кіт-/кот-*, *лап-*, *мур-*, *дряп-*, *шкарп-* тощо. До неологічних винаходів Галини Вдовиченко належать також трансформовані фразеологічні звороти й шифрована мова персонажів. Письменниця майстерно використовує українські традиційні морфологічні засоби творення нових слів, а також неосемантизацію. Спираючись на звукову подібність, вона вибудовує асоціативні зв'язки, пробуджує мовну чутливість читачів і спонукає до гри словами, мовотворчості.

Ключові слова: неологізм, авторський неологізм, українська мова, Галина Вдовиченко, морфологічні засоби словотворення, неосемантизація.

Українські авторські неологізми привертають увагу багатьох дослідників, серед яких Г. Вокальчук (2004), А. Огар (2021), І. Бабій (2021) та багато інших. Окрім лексичні новотвори Галини Вдовиченко згадуються у праці А. Огар (2021: 86), проте глибшого їх аналізу здійснено ще не було.

У цій праці ми обстежуємо такі твори для дітей: «Ліга непарних шкарпеток» (Вдовиченко 2019б), «36 і 6 котів» (Вдовиченко 2017а), «36 і 6 котів-детективів» (Вдовиченко 2017б), «36 і 6 котів-компаньйонів» (Вдовиченко 2019в), «36 і 6 котів-рятувальників» (Вдовиченко 2021а),

* lidijanepor@yahoo.com ORCID 0000-0002-7065-7046.

«Котухатка» (Вдовиченко 2019а), «Шість няньок для Кицьопи» (Вдовиченко 2021б). Усі вони сповнені лексикою різних тематичних груп, різного походження, різних стилів. Галина Вдовиченко впроваджує у свої тексти суспільно-політичну, медичну, зоологічну, мас-медійну, географічну, кулінарну, театральну, музичну, танцювальну, футбольну, мовознавчу, образотворчу термінологію. Уживаються як питомі слова, так і слова іншомовного походження. На лексичному рівні представлено не лише загальноживані літературні, але й офіційні, просторічні, діалектні й суржикові одиниці. Усі ці засоби майстерно поєднані спільною функцією творення цілісного художнього тексту, призначеного для дитячої аудиторії.

Серед усього багатства лексем особливе місце посідають авторські неологізми Галини Вдовиченко. Для їх творення письменниця використовує неоднакові засоби.

У книзі «Ліга непарних шкарпеток» Г. Вдовиченко (2019) представляє ціле словотвірне гніздо іменника *шкарпетка*, семантизуючи в такий спосіб класифікацію шкарпеток.

Іменник *шкарпа* має значення ‘вовняна шкарпетка’. Він представляє основу, від якої утворений *шкарпетка* за допомогою суфікса -етк-. Корінь *шкарп-* у поєднанні з флексією -а звучить подібно до іменника *шкана* ‘зневажливо про кобилу, зокрема стару’. Відтак набуває в тексті дещо зневажливого, злегка іронічного забарвлення. Звернімо увагу, що іменник *шкарпа* не вживається в сучасній українській літературній мові. Він швидше є реконструйованим (подібно до італійського *scarpa*), новоутвореним і неосемантизованим Галиною Вдовиченко. Авторка пише: «Старі, досвідчені та грубі, виплетені з овечої вовни, називаються шкарпами» (Вдовиченко 2019б: 12).

«Колишні офісні працівники та спортсмени – це шкарпетони» (Вдовиченко 2019б: 12). Отже, лексема *шкарпетони* ‘офіційні чи спортивні шкарпетки’, вочевидь, утворена за зразком запозичених іменників чоловічого роду типу *одеколон*, *фургон*, *вазон* тощо за допомогою суфікса -он-, доданого до словотвірної основи *шкарпет-*.

Назва *шкарпані* утворена від кореня *шкарп-* та іменника *пані*. Таке складне слово має прозору семантику ‘жіноча шкарпетка’: «Шкарпані – це шкарпетки жіночого роду» (Вдовиченко 2019б: 12).

Іменник *шкарпук* походить від того ж кореня й містить суфікс -ук-, присутній зокрема в слові *малюк*, адже він називає дитячі шкарпетки: «А різний кумедний шкарпетковий дріб’язок із дитячими малюнками – це шкарпуки» (Вдовиченко 2019б: 12).

Основа *шкарп-* у поєднанні з *бовдури* (з усіченим початковим приголосним) дає *шкарповдури*. Звісно, йдеться про жартівливо-зневажливе слово, утворене шляхом основоскладання.

За подібністю звучання до *Карпати* й *Карпатські озера* у творі Галини Вдовиченко постають неологізми з початковим *ш-*, що відсилає до лексеми *шкарпетка*, – *Шкарпати* ‘подушкові гори’ та *Шкарпатські озера* ‘озера серед подушкових гір, одним із яких є акваріум’.

Цікавої неосемантизації зазнає дієслово *зіжмакався*, тобто ‘злякався’. Вихідне значення ‘зібгатися, зім’ятися жужмом’ було розширене за аналогією до синоніма дієслова *злякатися* – *сторонити* ‘украї збентежитися, розгубитися від несподіванки, з переляку, втратити здатність рухатися, міркувати тощо’.

Поєднання протилежного (білого й чорного), оксиморон, спостерігаємо у власній назві однієї зі шкарпеток *Шахтарська Сніжинка* ‘біла шкарпетка, випрана з чорним одягом і притрушена чайнками’ – ‘сіро-біла в чайнках’.

Окрему сукупність у книзі Г. Вдовиченко творять об’єкти, об’єднані спільною назвою *нешкарпетки*. До цієї сукупності може належати будь-хто і будь-що, крім шкарпеток. Проте разом зі шкарпетками усі ці об’єкти можуть поєднуватися в межах Ліги непарних шкарпеток на підставі спільності переконань.

Цікаві значення представляють незвичайні складні слова *котячо-шкарпетковий* (*шарварок*), (*мотузка*) *рятувально-надзвичайникова*. Прикметники *котячий* та *шкарпетковий* функціонують в українській мові, проте похідне від цих основ складне слово поза художнім текстом не вживається. Лексема *рятувальний* належить до загальноновживаних. Прикметник *надзвичайникова* утворений Галиною Вдовиченко за традиційною словотвірною моделлю за допомогою суфікса *-ов-* від *надзвичайник* ‘представник служби надзвичайних ситуацій’. Поєднання цих двох твірних основ дало неологізм *рятувально-надзвичайникова*. У сполучі з означуванням іменником *мотузка* він набув значення ‘призначена для порятунку й утворена рятувальниками’.

Чотири томи історій про 36 і 6 котів, казки «Котохатка» та «Шість няньок для Кицьопи» становлять єдність з багатьох точок зору. Ідеться, зокрема, і про героїв, і про тяглість сюжетних ліній, і про незмінну авторську мовотворчість.

Привертають увагу насамперед промовисті імена героїв. Головних персонажів-котів у Галини Вдовиченко сорок два (36 і 6). Кожен має своє обґрунтоване ім’я. Крім головних, з’являються другорядні герої: коти, собаки, люди, енот. Вони отримують номінації на підставі властивих їм ознак і характеристик. Тож, розмаїття власних назв персонажів аналізованих творів вражає.

Семантичні мотиваційні моделі в більшості випадків пояснює сама Галина Вдовиченко. У межах котячого товариства авторка виокремлює кілька груп.

- Підвальні коти: *Голота* (асоціація з козацьким прізвиськом, тобто кіт є хоробрим, загартованим у боях) 'кіт-чубастик з прокушеним лівим вухом', *Хук і Джеб* (імена від наз ударів) 'брати-забіяки', *Бубуляк* (від звуконаслідувальної сполуки *бу-бу-бу-бу-бу*, яка свідчить про процес обдумування, який передує висловлюванню) 'немолодий розважливий кіт', який спочатку думає, потім говорить, *Кутузов* (асоціація з однооким полководцем) 'втратив око у вуличних сутичках', *Баронеса* (нікнейм *Дика Бара*) (відсилає до аристократичних і вишуканих рис кішки) 'єдина у групі породиста кішка, кішка-сфінкс'.

- Хавчики – група котів, які весь час хочуть їсти. Назва походить від розм. *хавчик* 'їжа': *Хавчик* – багато їсть, проте завжди голодний, *Ковбасюк* (від *ковбаса*) – полюбає ковбаску, *Ля Сосис* (від *сосиска*, але з французьким артиклем, бо колишня господиня була вчителькою французької мови) – шанувальник сосисок, *Сордель* (від *сарделька*) – палкий прихильник сардельок, *Шкуряк* (від *шкурка*) – для нього «найбільші ласощі – ковбасні шкірки», *Шпондермен* (від *шпондер* 'грудинка, бекон' + запозичена основа *мен* 'людина') «найбільше поважає шпондер».

- Жоржинки (дівчата-кішечки від назви квітки *жоржина*): *Іветта*, *Лізетта*, *Мюзетта*, *Жанетта*, *Жоржетта*, *Кларетта*, *Колетта*, *Маріетта*. Усі імена мають французьке походження, проте взяті вони, очевидно, з пісні відомого кінофільму «Солом'яний капелюшок» і покликані створювати асоціацію з італійською мовою (адже колишня господиня цих кішечок поїхала до Італії, тож авторка супроводжує героїнь італійською атмосферою: вони розташовуються в помешканні пані Крепової на підвіконні й називають його островом Сардинія, вивчають італійську мову й готують італійські страви тощо).

- Кольорові – коти, які вирізняються своїм забарвленням: *Сірий*, *Білий-альбінос*, *Рудий*, *Коментатор-Чорний Кіт*. Ці імена мотивовані кольором котів, а прикладка *Коментатор* називає заняття персонажа.

- Танцюристи – коти, які дуже вправно вміють танцювати: *Пушинка* (від *пушинка*, бо легка в танці), *Хвостуля* (від *хвіст*, бо крутить довгим хвостом, наче гімнастка стрічкою), *Степко* (від *степ*, бо танцює степ), *Вертун* (від *вертїтися*, бо вправно крутиться), *Брейкер* (від *брейкданс*, бо вміє його танцювати), *Робокон* (від імені фантастичного персонажа – робота-поліцейського, який є роботом, а кіт рухається в танці саме як заведений робот).

- Коти з сусідньої брами – коти, які жили в сусідній брамі. Їхні персональні імена утворені від дієслів, які називають найхарактернішу для котів дію, чи іменника або прикметника, які називають найхарактернішу рису або ознаку: *Сплюх* (від *спати*), *Чистюх* (від *чистий*), *Мурчик* (від *мурчати*), *Нявчик* (від *нявчати*), *Бровчик* (від *брова*), *Беркиць* (від звуконаслідування *беркиць*, яке описує звук при легкому падінні).

- Малюки – це власне кошенята: *Клаповух* (від *клаповухий*); *Яків* (від *як*) – дуже допитливий котик, який постійно ставить питання, починаючи їх з *як*. *Безжурний Кіт Гарольд Перший*, *Безжурний Кіт Гарольд Другий* – від шляхетного людського імені *Гарольд*. Ці кошенята домовилися ніколи не журитися, тому додали до імені означення *безжурний*, а оскільки їх двоє, то мали використати також «королівські» числівникові означення *перший* і *другий*. Назва кошеняти *Жабка-Сиволапка* є компози- том і походить від *сиволапий* та *жабка*, адже героїня має сірі лапки й стрибає, як жабка. Кошеня *Круть* отримало своє ім'я через властивість *крутитися*.

У вустах літньої героїні Віоли Вольської імена котів кумедно змінюються на *Безтямний Кіт Річард Перший*, *Безтямний Кіт Річард Другий* – замість: *Безжурний Кіт Гарольд Перший і Другий*, *Хвастуля* (від *хвастати*) – замість *Хвостуля*, *Рекс і Кеке* – замість *Хук і Джеб*.

Коментатор-Чорний Кіт уживає скорочену форму свого імені *Комент*, а потрапивши в скрутне становище й знайшовши з нього вихід, він додає до свого імені нову прикладку: «Віднині ти Щасливчик-Коментатор-Чорний Кіт». Коли ж він поранився й рухався як робот, то ім'я також змінилося: *Робокопо-Комент*. Гублячись і шукаючи виходу з катакомб, він стає *Блукальцем-Загубійком*. За відсутністю голосу (*Мовчун*) й властивістю губити речі єнот також називає Коментатора «*Ти не Мовчун, ти Загубійко*».

У творах Галини Вдовиченко з'являються імена інших персонажів:

Ашоня (від *а шо* 'а що') – бо кішечка постійно повторювала це питання, *ЛисиК* від *Лисий Кіт* (нікнейм кота-сфінкса), кошенята, коли ще не мали імен, відгукувалися на ім'я «*Гей, яктамтебе*».

Ім'я персонажа-собаки *Не-зовсім-бульдог* утворене від синтаксичної конструкції й мотивується тим, що його носій не є породистим бульдогом («помісь англійського бульдога з дворняжкою»). Так його називають коти. Сам персонаж представляється як *Черчиль*. Мотивація можлива на підставі двох рис: собака був грубий та мав риси англійського бульдога.

Базікало Чорний Джек – складний зоонім, який містить вихідну основу-антропонім *Джек*, основу, яка характеризує собаку за кольором *Чорний*, а також основу-назву за видом діяльності *Базікало*.

Ім'я *Жукейро*, імовірно, мотивується зовнішньою схожістю собаки із жуком (невеликий, але верткий, плутався у власних лапах). Кінцевий формант імені уподібнює ім'я до португальського.

Руда висока псиця з довгими дредами попід вухами носить ім'я *Уна*, споріднене з латинським (відповідно, італійським, іспанським) коренем *uno* ('один'), що відсилає до її унікальності й відмінності від інших.

Собака *Бровко* має виразні широкі брови, що мотивує його ім'я.

Кудлате цуцня отримало ім'я *Карасик* «після пам'ятного купання, коли Кутузов вихопив його з бурхливого водного потоку. Малюк виявився прудким і витривалим, як карасик. Ще й самовільно причепив собі до імені скромний додаток – Кутузов» (Вдовиченко 2019в: 17).

Коти зустрічають інше дуже схоже на Карасика цуцня, тож його називають *Карась-Некарась*.

Ім'я персонажа – *Єнот Єнотейко* – чітко визначає належність до відповідного виду тварин, але водночас ідентифікує його як частину українського мовного простору, адже «прізвище» утворено за допомогою суфікса -к-(о).

Інші власні назви з аналізованих творів Галини Вдовиченко – це мікротопоніми *Гарячососискава вулиця* (від сполуки *гаряча сосиска*), *вулиця Няв-Гав* (від ономатопечних виразів *няв, гав*), назва телевізійного каналу *Мяу Ti-Vi*.

За аналогією до назви острова Сардинія (коти-герої творів пов'язують її з сортом риби *сардина*, хоча це назва риби мотивується назвою острова, а не навпаки), персонажі утворюють від номінацій інших різновидів риби такі топоніми: *Мойвинія, Хекія, Тюлькія, Кількія*.

У творі «36 і 6 котів-компаньйонів» фіксуємо видозмінені (скорочені) антропоніми: *Пав-Павич – ПеПе, Віола Вольська – ВеВе*. Інші назви людей є субстантивованими сполуками й мотивуються характерними ознаками їх носіїв: *бабуся Червоні Щічки, бабуся Три Підборіддя*.

Антропонім *Гучномовець* ('дядько з гучним голосом') є неосемантизмом.

Василь Уважний – ім'я та прізвище небайдужого жителя, який зафіксував на фотографії «чужопланетян».

Кицьона – «домашнє» ім'я немовляти. Воно утворене від основи *киць(я)* за допомогою суфікса -оп-(а). Цей антропонім спонукає до креативного пошуку імені, яке могло б слугувати його офіційним відповідником. Авторка вустами своїх героїв розмірковує, що таке скорочення могло б бути похідним від *Кицюарія* чи *Кицьопендра*. Усі словотвірні моделі є притаманними українській мові та потенційно можливими до реалізації.

Серед неологізмів-загальних назв можна виокремити такі.

Сама спільнота котів ідентифікує себе як *котовариство*, тобто 'котяче товариство' (Вдовиченко 2017а: 53). Коли персонаж Стас поставив питання «Що за катавасія?» (*катавасія* – 'гармидер, розгардіяш'), коти за протестували. Відбулося переосмислення лексеми *катавасія*, подібної за звучанням до *котовасія* (*кіт + Васька*), адже серед котів «немає жодного Васьки». Виникає низка альтернативних назв котячого товариства: *Котомурія* (*кіт + мурчати*), *Котонявія* (*кіт + нявчати*), *Котосплюхія* (*кіт + сплюх*), але не *Котовасія* (*кіт + Васька*). Твірні основи усіх складних лек-

сичних неологізмів наведені у дужках. Зазначені слова використовують з'єднувальний голосний -о-, а також суфікс -ій-(а), властивий назвам спільнот, напр., *братія* 'люди однієї професії; спільнота братів' від *брат*. Галина Вдовиченко, у свою чергу, творить також жіночий відповідник іменника *братія* – *сестрія* 'спільнота представниць жіночої статі'.

За словотвірною моделлю творення збірних іменників за допомогою суфікса -ств- (*панство*, *братство*) утворено іменник *псяцтво* 'собаки, збірне поняття'.

Для називання котів з'являється нова лексема від ономапопей *мур-* та *няв-* *мурнявчики*, а для собак – від дієслова *гавкати* – *гавкастики*.

Письменниця заохочує читачів до гри зі словами, до пошуку звукової подібності, до переосмислення й утворення нових лексем із твірною основою *кіт-/кот-*, *пес-*, *лап-*, *мур-*. Прикладами можуть слугувати такі лексеми.

Котопес 'кіт і пес у одному'. Слово утворене шляхом основоскладання. *Хлопес* 'хлопець'. Лексема виникла за аналогією до *котопес* і може розглядатися і як результат основоскладання (*хлоп-*, *-пес*), і як наслідок заміни суфікса -ець суфіксом -ес через подібність за звучанням, що призводить до набуття лексемою нового значення.

Котокомби 'катакомби, в яких блукав Коментатор-Чорний кіт'. Заміна одного голосного призводить до іншого погляду на лексему й її переосмислення як такої, що пов'язана з основою *кот-*, тобто катакомби стають котячими катакомбами.

Котокореспондент 'кіт-фотокореспондент'. Подібно до попереднього прикладу заміна одного приголосного призвела до виникнення асоціації із основою *кот-*, а складне слово набуло нової семантики, адже тепер це вже не кореспондент-фотограф, а кіт-кореспондент.

Котець, *тобто капець*. Гра слів, де лексема *капець* 'кінець, смерть' замінюється на *котець*, значення якої можемо дефініювати як 'котячий кінець', 'котяча смерть'.

Дієслово *закотярити* 'забити гол, надавати' (*закотяримо собакам*) утворене префіксально-суфіксальним способом від основи *кот-*.

Котоловка 'пристрій для ловіння котів'. Неологізм походить від основ *кот-* та *-лов-*. Використано модель творення лексеми *мишоловка*.

Спайдеркіт, *кіт-нарук*. Обидва лексичні неологізми виникли шляхом заміни запозиченої основи *мен* та питомої – *людина* основою *кіт*.

Дурня-мурня 'дурниці'. Замість розмовного *дурня* отримуємо композит із другим членом – словом, утвореним від ономапопей *мур* – *мурня*. Таким чином має виникнути лексема із підсиленням завдяки редуплікації ('велика дурниця') або уточненим значенням ('котячі дурниці').

Власноруч, тобто власнолап. Відбувається заміна основи *руч-* основою *лап-* з метою наближення неологізма до художньої дійсності твору, адже коти не мають рук, тому щодо них правомірним є вживання прислівника *власнолап*.

За допомогою традиційних для української мови формантів від загальноновживаних основ авторка творить нові незвичні похідні:

виплентався ‘вийшов повільно’ від *плентатися* за допомогою префікса *ви-*,

запашенція ‘сильний запах’ від *запах* за допомогою аугментативного суфікса *-енцій-*,

вусячі (змагання) ‘такі, що стосуються вусів’, *вухачі* (змагання) ‘такі, що стосуються вух’. Зазвичай за допомогою суфікса *-ач-* утворюються прикметники від назв тварин, напр., *котячі, собачі, заячі*, які можуть бути учасниками змагань. Прикметники *вусячі, вухачі* ніби персоніфікують частини тіла, які оцінюються у вигаданих авторкою змаганнях.

Натомість конструкції *мамо-татячий* (дім), *діду-бабусячий* (дім), навпаки, прирівнюють людей і тварин. Адже для присвійних прикметників, похідних від назв людей, характерною є модель суфіксації за допомогою форманта *-ин-, -ів-* (*мамин, татів, бабусин, дідів*). У складних словах вжито суфікс *-ач-* у другій основі, як у попередніх неологізмах.

За цією ж моделлю утворений прикметник *гугурячий* від *Гугура*.

Похідні від імен героїв нові присвійні прикметники: *шпондерменсько-рекордсменські вусяра, ковбасюкове обурення*, – утворені за традиційними словотвірними моделями від лексичних неологізмів *Шпондермер, Ковбасюк*.

У складному слові *привселюдно-привсепсячо-всекотячо* об’єднано три елементи, кожен із яких представляє ту саму словотвірну модель трансформації синтаксичного звороту в прислівник. У першому вжито основу *людн(о)*, у другому *псяч(о)*, у третьому – *котяч(о)*. Поєднання ж *привсепсячо, привсекотячо* в загальноукраїнській мові не існує, тож Галина Вдовиченко його створила й скомпонувала складний неологізм *привселюдно-привсепсячо-всекотячо*.

Лексема *єнотячий* має значення ‘пов’язаний з єнотою’. У творі Галини Вдовиченко коти для єнота – «*Надійні. Справжні. Одне слово єнотячі коти*», тобто вони стають ‘своїми, рідними’. Тож, ідеться не про звичайне творення присвійного прикметника, а про розширення його значення до ‘властивий єнотові, надійний, справжній, свій’.

Від літературного прикметника *реповий* утворено новий похідний *передреповий* (*період життя*) ‘той, що передував періоду, пов’язаному з виконанням і написанням репу’. З цією метою застосовано префіксацію.

Неологічна форма найвищого ступеня порівняння *найрепіший* (*rep* у *світі*) відповідає традиційній схемі її творення: за допомогою префікса най- та суфікса -іш-. Однак письменниця замість регулярної основи *репов-* (*ий*) використала основу *rep-*. Крім того, ступені порівняння творяться від якісних прикметників, а прикметник *реповий* є відносним.

Дієслово *дособачився* ‘докотився’ походить від кореня *собак-*(*a*), адже йдеться про стан, до якого дійшов *собака*.

Існуючі в українській мові лексеми у нових сполученнях набувають нових значень чи відтінків значень: *вусато-хвостата історія*, *вусато-хвостата програма*, *собачо-котячий танцювальний батл*.

Є сполуки *безпритульні коти* та *тимчасовий прихисток*, у творі Г. Вдовиченко з’являється поєднання *тимчасово притульні коти*.

Від дієслова *дряпати* Галина Вдовиченко утворила на потреби свого твору цілу низку похідних: *дряпун* ‘кіт-художник’, *дряпучий живопис* ‘живопис, утворений шляхом видряпування’, *дряпопис* ‘котячий видряпаний живопис’, *дряпня* ‘те саме, в розмовному стилі’, *дряпописці* ‘коти-живописці’.

Галина Вдовиченко, відповідно до тенденцій, притаманних сучасній українській мові, уживає жіночий відповідник іменника *мудрагель* – *мудрагеля* ‘та, що багато розмірковує, роздумує’.

Після падіння Голоти на квіти, вони стали пласкими, що словесно відображено в реченні: «*Були флокси, стали пlockси*», – отже, *пlockси* ‘пласкі флокси’.

Від назви одного з персонажів *єнот* походять дієслова *єнотячити* ‘їсти’, *переенотячити* ‘переїсти’.

Назва виконавця дії: *відсипальники* (*чужого*) ‘той, хто відсипає’, – утворена суфіксальним способом.

В’ючка ‘в’юнка троянда’ – розмовне слово, яке виникло шляхом суфіксального творення іменника від прикметника.

Назва нового виду спорту – ‘бляшанкового футболу’ – *бляшбол* утворилася із початкового складу прикметника *бляши-* (бляшанковий) та іменника *бол* (м’яч).

Емоційно забарвленим є неологізм *фу-фу-футбол*, де поєднується звуконаслідування *фу-фу* (яке виражає відразу, огиду) та іменник *футбол*.

Лексема *увагав-гав* ‘увага’ також спирається на ониматопеїчну основу *гав*, яка не лише повторюється (*гав-гав*), що вказує на те, що лексема вживається собаками, але й поєднується з початковим складом основи *увага*.

У творах Галини Вдовиченко вживаються трансформовані відповідно до описуваної ситуації фразеологічні звороти:

не кажіть «гол», поки у ворота не влучили – не кажи «гоп», поки не перескочиш;

лапки оближеш – пальчики оближеш;

хвости й носи угору! – вище носа!

Заохочення до мовотворчості, яке полягає в перестановці місцями приголосних чи складів у межах слова, очевидне в запропонованій шифрованій мові котів: *босаки* ‘собаки’, *Лотога* ‘Голота’, *дав нас Сабанері* ‘Баронесі’, а *Зутуков* ‘Кутузов’ *перехопив...*; *Лялябук* ‘Бубуляк’; *курмотики* ‘муркотики’, *чинявки* ‘нявчики’.

Проаналізовані твори Галини Вдовиченко для дітей є багатим і цікавим джерелом для дослідження неологізмів. Письменниця спонукає читачів удивлятися в семантику, вчуватися у відтінки значень, розуміти виразність як власних (напр., промовистих імен персонажів), так і загальних назв (напр., назви спільнот чи видів шкарпеток). Авторка часто творить лексеми від ономатопей: це імена персонажів (*Мурчик*, *Нявчик*), мікротопоніми (*вулиця Няв-Гав*), назви спільноти котів (*Котомурія*, *Котонявія*), номінації котів і собак (*мурнявчики*, *гавкастики*), абстрактні поняття (*дурня-мурня*, *увагав-гав*), емоційно забарвлена назва виду спорту (*фу-фу-футбол*). Лексичні та фразеологічні неологізми в обстежуваних творах віддзеркалюють особливості художнього простору (напр., *власнолап* замість *власноруч*, *котець* замість *капець*, *дряпопис* замість *живопис*). Водночас вони не лише збагачують словниковий запас юних читачів, але й формують у них свідомість мовотворців, які здатні тримати руку на пульсі сучасного мовного стану (фемінативи, спеціальна лексика), а також збагачувати її власними творчими знахідками.

ЛІТЕРАТУРА

- Адах, Наталія 2007. *Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти)*. Рівне: Видавництво Олега Зеля.
- Бабій, Ірина 2021. Авторські неологізми як вагомий стилетворчий компонент роману «Жовтий князь» Василя Барки. *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 14. С. 7-14.
- Вдовиченко, Галина 2017а. *36 і 6 котів*, Львів: Видавництво Старого Лева.
- Вдовиченко, Галина 2017б. *36 і 6 котів-детективів*, Львів: Видавництво Старого Лева.
- Вдовиченко, Галина 2019а. *Котохатка*, Львів: Видавництво Старого Лева.
- Вдовиченко, Галина 2019б. *Ліга непарних шкарпеток*, Львів: Видавництво Старого Лева.

- Вдовиченко, Галина 2019в. *36 і 6 котів-компаньйонів*, Львів: Видавництво Старого Лева.
- Вдовиченко, Галина 2021а. *36 і 6 котів-рятувальників*, Львів: Видавництво Старого Лева.
- Вдовиченко, Галина 2021б. *Шість няньок для Кицьопи*. У: *Нові казки Старого Лева*. Львів: Видавництво Старого Лева. С. 17-25.
- Вокальчук, Галина 2004. *Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект)*. Рівне: НВЦ “Перспектива”.
- Карпіловська, Євгенія 2002. *Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами – омографічними коренями*. [<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001594>] дата звернення 26.12.2023.
- Огар, Анна 2021. Художній простір творів для дітей Галини Вдовиченко: лінгвостилістичний і лінгводидактичний аспекти. *Молодь і ринок*. 2021. № 7-8 (193-194)
- Словник афіксальних морфем української мови*. Київ: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, [б.в.], 1998. [<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002691>] дата звернення 26.12.2023.

Lidiia Nepor-Aidachych

National University of "Kyiv-Mohyla Academy"

CHILDREN'S WONDERLAND OF NEOLOGISMS BY HALYNA VDOVYCHENKO

Summary

The study of authorial neologisms of Ukrainian writers is an actual task of modern linguistics. The author of the article analyzes the neologisms used by Halyna Vdovychenko in her works for children. This item has not yet been the subject of a separate study. The proposed work examines the colloquial names of characters: neological zoonyms, microtoponyms, anthroponyms; among neological common names - nominations of communities, as well as derivatives from creative bases кіт-/кот-, лап-, мур-, дряп-, шкарп-, etc. Halyna Vdovychenko's neological inventions also include transformed phraseological turns and the encrypted language of characters. The writer skillfully uses traditional Ukrainian morphological means of creating new words, as well as neo-semanticization. Relying on sound similarity, she builds associative connections, awakens linguistic sensitivity of readers and encourages them to play with words, language creativity.

Key words: neologism, author's neologism, Ukrainian language, Halyna Vdovychenko, morphological means of word formation, neosemanticization, literature for children.